

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 323/04-14

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 27. októbra 2004 predbežne prerokoval sťažnosť Ing. Vladimíra Sotáka, bytom B., zastúpeného advokátom JUDr. J. G., Advokátska kancelária, B. B., ktorou namieta porušenie svojho základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 17 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd, základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 19 ods. 1 a 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Okresného súdu Brezno č. k. 1 C 29/01-225 z 23. júna 2003 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 15 Co 284/2003 zo 4. februára 2004, a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť Ing. Vladimíra Sotáka o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 23. apríla 2004 doručená sťažnosť Ing. Vladimíra Sotáka, bytom B. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. J. G., Advokátska kancelária, B. B., ktorou namieta porušenie svojho základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky

(ďalej len „ústava“), základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 17 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 19 ods. 1 a 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ďalej len „pakt“) a základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Okresného súdu Brezno (ďalej len „okresný súd“) č. k. 1 C 29/01-225 z 23. júna 2003 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 15 Co 284/2003 zo 4. februára 2004 v konaní o návrhu navrhovateľiek v 1. rade PhDr. T. K., v 2. rade RNDr. M. P. a v 3. rade V. K. proti odporcovi (v konaní pred ústavným súdom sťažovateľovi) o ochranu osobnosti.

Podľa tvrdenia sťažovateľa v konaní okresného súdu vedenom pod sp. zn. 1 C 29/01 sa navrhovateľky domáhali toho, aby bol zaviazaný zdržať sa v budúcnosti tvrdení, že sú zodpovedné za smrť sťažovateľovho syna M. S., ďalej sa domáhali, aby bol sťažovateľ zaviazaný zaslať navrhovateľkám a riaditeľovi Gymnázia Jána Chalupku v Brezne (ďalej len „gymnázium“) ospravedlnenie, v ktorom mal uviesť, že 4. septembra 2000 v budove gymnázia rozdával text, z ktorého vyplývalo, že navrhovateľky ako učiteľky gymnázia šikanujú deti a že ich spolu obvinil zo smrti svojho syna a označil ich za ľudské beštie.

Navrhovateľky žiadali, aby sa im sťažovateľ ospravedlnil, pretože na takéto tvrdenia sťažovateľ nemal žiadne hodnoverné podklady. Tieto informácie boli šírené jednak prostredníctvom telefonátov, rozširovaním letákov v budove gymnázia, iniciovaním Štátnej školskej inšpekcie (ďalej len „školská inšpekcia“) a listami adresovanými jednak navrhovateľkám a Krajskému úradu v Banskej Bystrici, v ktorých ich sťažovateľ označil za ľudské beštie.

Takéto konanie považovali navrhovateľky za zásah do ich osobnostných práv, pretože podľa ich názoru išlo o nepodložené tvrdenia. Podľa tvrdenia navrhovateľiek sťažovateľa na takéto tvrdenie neoprávňovali žiadne zistenia školskej inšpekcie ani vyjadrenia spolužiakov zomrelého syna a ani vyšetrenie orgánov činných v trestnom konaní. Kritiku zo strany sťažovateľa považovali navrhovateľky za nekorektnú, neprimeranú, a v dôsledku toho za neoprávnenú. Navrhovateľky požadovali aj náhradu

nemajetkovej ujmy vo výške 200 000 Sk každej navrhovateľke, pretože morálne zadosťučinenie sa v tomto konkrétnom prípade javilo ako nepostačujúce, pretože neoprávneným zásahom sťažovateľa došlo podľa názoru navrhovateľiek k poškodeniu ich dôstojnosti a ich vážnosti v spoločnosti v značnej miere.

Sťažovateľ sa domnieva, že rozhodnutie oboch stupňov súdov (okresného súdu a krajského súdu) spočívalo v nesprávnom právnom posúdení veci. Sťažovateľ poukazuje na skutočnosť, že išlo v poradí o tretieho žiaka školy, kde vyučujú navrhovateľky, ktorý takto tragicky zahynul, a preto považoval za morálnu povinnosť vyjadriť sa k celej situácii považujúc túto vec za vec verejného záujmu. Podľa názoru sťažovateľa jeho postoje na verejnosti k navrhovateľkám boli právom hodnotiace úsudky. Vo všetkých formách tvrdeného zásahu išlo podľa sťažovateľa o hodnotiace úsudky – kritiku práce učiteľov breznianskeho gymnázia, pričom práca učiteľov sa považuje za vec verejnú. Súdny oboch stupňov podľa sťažovateľa pochybili pri hodnotení dôkazov. V demokratickej spoločnosti musí byť dovolené pri uvedených dôsledkoch „*bit' na poplach*“ aj formou takej kritiky, ktorá pre kritizovaného je nepríjemná či urážajúca, lebo sa tak deje vo všeobecnom verejnom záujme. Podľa názoru sťažovateľa nedošlo jeho kritikou k zásahu do osobnostných práv sťažovateľiek.

Porušenie svojich základných práv vidí sťažovateľ v tom, že rozsudkom okresného súdu a krajského súdu bolo porušené jeho základné právo na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy, podľa čl. 17 ods. 1 a 2 listiny, podľa čl. 19 ods. 1 a 2 paktu a podľa čl. 10 ods. 1 dohovoru.

Sťažovateľ si uplatnil primerané finančné zadosťučinenie vo výške 150 000 Sk z dôvodu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpel nesprávnymi rozhodnutiami okresného súdu a krajského súdu.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti doručenej ústavnému súdu navrhol, aby ústavný súd takto rozhodol:

„Postupom Okresného súdu v Brezne sp. zn. 1 C 29/01-225 ako aj postupom Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 15 Co 284/2003 došlo k porušeniu čl. 26 ods. 1, 2

Ústavy SR, čl. 17 ods. 1, 2 Listiny základných práv a slobôd, čl. 19 ods. 1, 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, čl. 10 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Ústavný súd SR zrušuje rozsudok Okresného súdu v Brezne zo dňa 23. 6. 2003 1 C 29/01-225 ako aj rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 4. 2. 2004 sp. zn. 15 Co 284/2003 v súlade s ustanovením § 56 ods. 3 písm. b) a vracia vec Okresnému súdu na ďalšie konanie.

Okresný súd v Brezne a Krajský súd v Banskej Bystrici sú povinné uhradiť titulom nemajetkovej ujmy k rukám sťažovateľa 150.000,- Sk.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

Podľa čl. 17 ods. 1 a 2 listiny sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.

Podľa čl. 19 ods. 1 a 2 paktu každý má právo zastávať svoj názor bez prekážky. Každý má právo na slobodu prejavu; toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky každého druhu, bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne alebo tlačou, prostredníctvom umenia alebo akýmkoľvek inými prostriedkami podľa vlastnej voľby.

Podľa čl. 10 ods. 1 dohovoru každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

Podľa § 11 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Ústavný súd podľa ustanovenia § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa.

Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v ustanovení § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní tejto sťažnosti podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde skúmal, či v danom prípade nejde o zjavne neopodstatnenú sťažnosť. Namietat' porušenie svojich práv v konaní pred ústavným súdom sú totiž oprávnené len tie

fyzické alebo právnické osoby, ktoré splnili všetky zákonné podmienky spojené s nadobudnutím a uplatňovaním takýchto práv. Z konania o ústavnej sťažnosti sú preto vylúčené také návrhy, keď sťažovateľ nesplnil niektorú zo zákonných podmienok potrebnú pre vznik právneho vzťahu, porušenie ktorého namietal na ústavnom súde. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu jedným z dôvodov odmietnutia sťažnosti je jej zjavná neopodstatnenosť, ktorú možno vysloviť v prípade, ak ústavný súd nezistí priamu príčinnú súvislosť medzi namietaným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých namietal sťažovateľ (I. ÚS 53/96, I. ÚS 62/96, I. ÚS 20/97).

O zjavne neopodstatnený návrh ide vtedy, ak ústavný súd pri jeho predbežnom prerokovaní nezistí žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98). Teda úloha ústavného súdu na predbežnom prerokovaní návrhu nespočíva v tom, aby určil, či preskúmanie veci predloženej navrhovateľom odhalí existenciu porušenia niektorého z práv alebo slobôd zaručených ústavou, ale spočíva len v tom, aby určil, či toto preskúmanie vylúči akúkoľvek možnosť existencie takéhoto porušenia. Inými slovami, ústavný súd môže na predbežnom prerokovaní odmietnuť taký návrh, ktorý sa na prvý pohľad a bez najmenej pochybnosti javí ako neopodstatnený (I. ÚS 4/00).

V tejto súvislosti ústavný súd považuje za potrebné k vyššie uvedenej judikatúre, ktorá je relevantná aj pre danú vec, dodať, že z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy (čl. 124 a čl. 142 ods. 1 ústavy) vyplýva, že ústavný súd nie je alternatívou ani mimoriadnou opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov (*mutatis mutandis* II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96). Zo subsidiárnej štruktúry systému ochrany ústavnosti ďalej vyplýva, že práve všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie práv a slobôd vyplývajúcich z ústavy alebo dohovoru (I. ÚS 4/00). Len výnimočne by otázka splnenia podmienok konania pred všeobecnými súdmi mohla byť predmetom kritiky zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne a zároveň by mali za následok porušenie nejakého základného práva alebo slobody.

Slobodou prejavu sa človeku umožňuje vysloviť alebo zamlčať svoje city, myšlienky a názory. Prostredníctvom práva prijímať, vyhľadávať a rozširovať idey a informácie sa každému umožňuje dozvedieť sa informáciu a získať informáciu do svojej dispozičnej sféry a v nej informáciu spracovať pre svoju potrebu i potrebu iných, keďže v súlade s ústavou k nemu patrí aj právo informáciu ďalej rozširovať (II. ÚS 28/96).

Sloboda prejavu vytvára jeden zo základných pilierov demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok jej rozvoja a sebauspokojenia každého človeka. Obmedzenia vyplývajúce z čl. 10 ods. 2 dohovoru sa vzťahujú nielen na informácie alebo myšlienky, ktoré sa priaznivo prijímajú alebo pokladajú za neútočné pre štát alebo určitú časť populácie. Také sú požiadavky plurality, tolerancie a veľkorysosti, bez ktorých neexistuje demokratická spoločnosť. To znamená, že každá formalita, podmienka, obmedzenie alebo sankcia uložená v tejto oblasti musí byť primeraná zákonnosti sledovaného cieľa (Handyside Case, 1976).

V danej veci okresný súd rozhodol tak, že zaviazal odporcu (sťažovateľa) zdržať sa v budúcnosti verejných tvrdení, že navrhovateľky sú zodpovedné za smrť jeho syna, ďalej uložil povinnosť zaslať písomné ospravedlnenie navrhovateľkám a riaditeľovi gymnázia a nahradiť nemajetkovú ujmu vo výške 50 000 Sk každej z navrhovateľiek. Krajský súd zmenil rozsudok okresného súdu v časti o povinnosti odporcu zdržať sa v budúcnosti verejných tvrdení, že navrhovateľky sú zodpovedné za smrť jeho syna, tak, že v tejto časti žalobu zamietol. V časti o povinnosti odporcu zaslať písomné ospravedlnenie bol prvostupňový rozsudok potvrdený. V časti trov konania bol rozsudok okresného súdu zmenený tak, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania. Výrok o tom, že odporca je povinný zdržať sa tvrdení, že navrhovateľky sú zodpovedné za smrť jeho syna, bol zamietnutý z dôvodu, že tieto prejavy odporcu voči navrhovateľkám boli skončené už koncom roku 2000. Ani navrhovateľky neuvádzali opakované útoky zo strany odporcu, preto vzhľadom na odstup času bol tento výrok nadbytočný.

Sloboda prejavu sťažovateľa mala spočívať v jeho výrokoch prednesených 4. septembra 2000 v budove gymnázia, kde v texte rozdávanom prítomným uvádzal, že učiteľky K., P. a K. šikanujú deti a sú zodpovedné za smrť jeho syna M. S. Dňa

31. októbra 2000, 6. novembra 2000, ako aj 27. decembra 2000 označil tieto učiteľky za ľudské beštie. Sťažovateľ uviedol, že ide o hodnotiace úsudky na všetko, čo súviselo s tragédiou troch mladých ľudí navštevujúcich gymnázium. Dodnes ho nikto nepresvedčil o tom, že tri zbytočné samovraždy na tejto škole sú len zhodou náhod. Vo všetkých formách tvrdeného zásahu išlo z jeho strany o hodnotiace úsudky - kritiku práce učiteľov breznianskeho gymnázia, o ktorej sa dosiaľ v Brezne rozprávalo len v kuloároch. Prácu učiteľov sťažovateľ považuje za verejnú, a tým aj za kritizovateľnú zo strany rodičov.

Ústavný súd vykonávajúc kontrolu súladu rozhodnutí všeobecných súdov s ústavou a medzinárodnými záväzkami na základe námietky porušenia základných práv a slobôd sťažovateľa zaručených ústavou a dohovorom posúdil ich zlučiteľnosť s napadnutými ustanoveniami, a to v priebehu celého konania, teda na okresnom súde zavŕšeného rozsudkom tohto súdu č. k. 1 C 29/01-225 z 23. júna 2003, ako aj na krajskom súde rozsudkom sp. zn. 15 Co 284/2003 zo 4. februára 2004. Obe rozhodnutia všeobecných súdov posudzoval ústavný súd v ich vzájomnej spojitosti, pretože sú výsledkom posúdenia jedného deja a sú vzájomne prepojené.

Ústavný súd v súlade s okresným súdom uvádza, že výroky v prvej časti textu boli hodnotiacimi výrokmi a výroky v druhej časti textu boli tvrdeniami faktu (že zo strany učiteliek došlo k šikanovaniu). Možno sa stotožniť s názorom okresného súdu, že hodnotiace úsudky (v ktorých ide o subjektívny pocit alebo názor človeka a bez ďalšieho nemožno vyžadovať preukázanie ich pravdivosti) prekročili prípustný rámec slobody prejavu, avšak najmä preto, lebo im vzhľadom na ich jednoznačný charakter a formu, akou boli prejavené, chýbala náležitá skutková báza. Ústavný súd sa stotožnil s názorom okresného súdu, že výroky v druhej časti tvrdenia faktov (že šikanujú študentov) prekročili prípustný rámec slobody prejavu, lebo sa ukázali nepravdivými.

Test zlučiteľnosti súdnych rozhodnutí s ústavou a dohovorom vychádzal zo všeobecne zaužívanej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva, kde sa osobitne rozoberajú tvrdené fakty a osobitne hodnotiace výroky. Tento test použil ústavný súd aj na kontrolu zlučiteľnosti napadnutých rozsudkov okresného súdu a krajského súdu s ústavou a dohovorom.

Sťažovateľ ani žiadna fyzická osoba alebo právnická osoba nepreukázali pravdivosť týchto tvrdení.

Keďže oba výroky prekročili hranice prípustné pri tvrdení faktov, nemôžu byť teda ani chránené v rozsahu čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru.

Podľa čl. 10 ods. 1 dohovoru každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice.

K obmedzeniu základného práva na informácie v demokratickej spoločnosti môže dôjsť len za súčasného splnenia dvoch predpokladov. Také obmedzenie musí byť legálne, t. j. musí sa zakladať na zákone, a musí byť aj legitímne, t. j. musí zodpovedať predstavám platným v modernej demokratickej spoločnosti, ktoré všeobecné a zásadné právne záujmy zasluhujú ochranu pred necitlivým a neuváženým nakladaním s informáciami. K takým elementárnym záujmom patrí záujem na ochrane osobnosti proti zjavnému znevažovaniu jej integrity, záujem na takých hodnotách, ktoré sú spojené s celistvosťou štátneho územia, na ochrane štátneho tajomstva, bezpečnosti štátu, verejného poriadku, verejného zdravia a mravnosti. Napokon sú to najvšeobecnejšie záujmy na ochrane základných práv jednotlivca v spojitosti s jeho osobnými údajmi.

Ústavný súd už vo viacerých svojich rozhodnutiach pri skúmaní zásahu do slobody prejavu podľa čl. 26 ods. 4 ústavy alebo formality, podmienky, obmedzenia alebo sankcie podľa čl. 10 ods. 2 dohovoru (napr. III. ÚS 169/03 z 19. decembra 2003 alebo IV. ÚS 40/03 z 19. septembra 2003) skúmal, či nedošlo k obmedzeniu uvedeného základného práva na základe zákona a zo zákonného (legitímneho) dôvodu... a ak je to nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme dosiahnutia zákonného (legitímneho) cieľa, resp. cieľov, tak ako sú charakterizované v citovaných ustanoveniach.

Zákonná ochrana je daná len vtedy, ak vytýkané výroky sú v medziach a rozsahu ochrany slobody prejavu.

Sťažovateľovi boli uložené dve sankcie, a to povinnosť ospravedlniť sa a úhrada nemajetkovej ujmy.

Ústavný súd zistil, že sťažovateľ v preskúmvanom konaní neunesol dôkazné bremeno a ním uvádzané skutočnosti nemali dostatočne preukázaný reálny základ.

Oba sudy posudzovali mieru a rozsah aplikácie základných práv sťažovateľa, ako aj žalobcov v danej civilnej veci, pričom postupovali tak, že ich rozhodnutia nemožno považovať za predmet kritiky zo strany ústavného súdu, ktorému by nasvedčovali závery, že sú zjavne nedôvodné alebo arbitrárne a zároveň by mali za následok porušenie nejakého základného práva alebo slobody.

Vzhľadom na vyššie uvedené rozsudok okresného súdu č. k. 1 C 29/01-225 z 23. júna 2003 a rozsudok krajského súdu sp. zn. 15 Co 284/2003 zo 4. februára 2004 považuje ústavný súd za súladné so zákonom.

Z týchto dôvodov ústavný súd sťažnosť po jej predbežnom prerokovaní podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. októbra 2004